

Lo Somatent

DIARI REGIONALISTA Y D'AVISOS Y NOTICIAS

Any XII de quinzeus y setanta dies d'abril de 1897
PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Reus, un mes. Pts.
n províncies trimestre. . . . .
Extranjer y Ultramar. . . . .
Antunes, a preus convencionals.

Reus Dimecres 29 de Setembre de 1897

Núm. 3.379

Administració y Redacció

PLASSA DE LA CONSTITUCIÓ, (PORXOS)

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

En la Administració d'aquest diari y en les principals llibreries d'aquesta ciutat y de fora.
En Barcelona, litografia Mallorà, carrer Junquera, 6.
No's retornen los originals encara que no's publicquin.

Farmacia Serra

Arrabal Santa Anna, número 80, prop á la plassa de Catalunya

MALALTS DELS ULLS

Lo DOCTOR BIADA, oculista del Hospital del S. C. de Barcelona, ex-quefe de clínica y ab titol de las universitats de Berlin y Wurzburg, ex-ajudant dels Drs. Wecker y Landolt de Paris.

Reb en CONSULTA á Reus, tots los diumenges y dilluns de 9 á 12 y de 4 á 5.

Arrabal alt de Jesús, 38, sobre 'l Correu.

Los demés dies á Barcelona, Claris, 44, cantonada á la Gran Via, de 11 á una y de 4 á 5.

La que paga més contribució de la província FARMACIA OBERTA TOTA LA NIT

Lo fuerisme dels carlins (1)

Caràcter de l'arquitectura actual

L'arquitectura en tot temps ha tingut un caràcter ben marcat, aqueix caràcter, ha sigut determinat per les essències y aspiracions del poble que l'ha conreuat.

Així veyem que les primitives arquitectures com son les del cor del Assia, tendeixen á la grandiositat, com volguen simbolizar l' idea del infinit, idea dominant en llurs creences religioses.

Aqueix caràcter, se posa de manifest en tots los monuments aixecats per aquells pobles de titans, per aquelles rassas de sabis. En la India, trobem confirmada aqueixa tendència, en temples com lo de Kailasa, considerat com lo panteó de Siva; en les immenses covas d' Ellora, tallades en la roca viva; y en les nombroses pagodas, entre les que figura en primer terme la de Chalambon.

En l' arquitectura egipcia, trobem les mateixas tendencias que ens la indica. Com exemple, basta recordar aqueixas piràmides y aqueixas esfinges, devant de les que l' home actual se sent petit, y no pot menys de sentir veneració y respecte envers les rassas que aixecaren aqueixos monuments que sembla desafihin á la eternitat.

Lo mateix caràcter, trobem en general en totes las demés arquitecturas orientals.

Si d' aqueixas arquitecturas passém á la grega, veiem que l' caràcter canvia completament, com també canvia l' caràcter y creences del poble. Aqueixa, sino s' distingeix per sa grandiositat, en canvi s' imposa per la correcció de les línies.

En l' arquitectura grega, s' han de distingir tres èpoques ben marcadas, corresponents á tres civilisacions diferents. En la primera s' hi veu tota la serenitat del poble dòrich, bon exemple n' es lo Parthenon; en la segona s' hi reflexa la civilisació del poble jònic, mentres que en la tercera hi esclata ab tota sa lluenera la brillant cultura dels corintis.

En cada una d' aqueixas tres branques de la arquitectura hélénica, queda marcat ab imborrables caràcters l' esperit que animava al poble grec en cada una de les tres èpoques corresponents als anomenats ordes.

Entre ls romans, que en matèria d' art no feren més que imitar als grecs, trobem la mateixa arquitectura grega posada al servei de llurs sentiments altament utilitaris. Encarque en la essència es la mateixa, los romans la revestiren d' un cert ayre de grandesa, sagall especial del poble romà, del poble dominador del mon.

Adelantant un poch més en la línia del temps ens trobem en l' èdat mitja, en aqueixa èdat tan columnista per alguns, y en la que la exaltació del sentiment

reliigiós produbí aqueix art incomparable, anomenat estil gòtic. Produí aqueixas catedrals, que tant bé simbolisan y encarnan l' esperit religiós d' aquell temps, en les que l' ànima s' troba com encongida y en les que l' alta volta, l' atrevida agulla, l' esbelta ogiva, tot, tot sembla volgut abandonar la terra per enllazarse entre les celestials regions.

Aqueixas catedrals, entre les que s' poden citar com models dins del seu gènere la de Burgos, la de Toledo,

la de Colonia y cent altres que n' hi ha, ens demostran millor que cap llibre escrit los sentiments dominants durant aquell llarg període de la història.

Més tard, aqueixa exaltació del sentiment religiós decaygué, y d' aqueixa decadència, nasqué l' anomenat «Renaixement», que no es més que una resurrecció del art pagà, del art clàssic. Aqueix estil barreja elements dels arts pagans ab los dels arts cristians.

Després, aqueixa decadència del sentiment religiós, com de tots los demés ideals, s' accentua cada vegada més, fins á arribar al escepticisme y utilitarisme que avui ens domina. Aqueix utilitarisme que com gebrada d' hivern marceix y mata les més dolces ilusions y ls més sagrats entusiasmes.

La arquitectura, seguint la decadència dels ideals, anà perdent son caràcter fins arribar al caos en que avui se troba.

Actualment, la arquitectura no produueix res original, no mes copia, no segueix cap estil, á causa de seguirlos tots; cada arquitecte arreplega elements, los més opositors moltas vegadas, y ls combina segons sa fantasia y son mes ó menos bon gust.

* *

Are bé: veient lo desballestament en que s' troba la arquitectura actualment, preguntém ¿Podria creure un estil? ¿Podria ferse algo que s' distingís, no per extravagant y ridicol, sino per quelcom estudiat fondament? En fi, ¿podria intentarse en l' arquitectura una revolució que la regenerés com s' ha fet en las germanas la música, la pintura y la poesia?

Deixant apart la falsa y tonta opinió dels que sostenen que en matèria d' art tot està fet, y que no pot ferse res de nou, creyem que apesar de las moltes dificultats que l' obra reportaria en sí per la indole especial de la arquitectura, aqueixa revolució regeneradora, no tan sols podría, sino que deuria intentarse, y estém fermament convensuts que ab un estudi fondo y serio de las arquitecturas d' altres temps, junt ab los nous elements aportats per las ciencies y arts industrials, podria ferse algo que caracterisés en cert modo, la nova regeneració dels ideals més elevats y dels més nobles sentiments.

D. SUGRANYES.

Reus Septembre 1897.

Dels demés partits no calia ocupárnosen. Essent son criteri fonamentalment centralista, resulta evident als ulls de tothom la diferencia que d' ells separa els catalanistes.

Després d' aquests articles, no ns havíam ocupat més dels carlins, fins que se li ocorregué al Sr. Llauder parlar dels catalanistes en el *Correo Catalán*, ab motiu d' un discurs del Sr. Maspons. El Sr. Llauder invitava als catalanistes á ingressar en las filas dels carlins; pero ho feu tant malament, parlà dels Furs de Catalunya d' aytal manera, que donati lo seu criteri,

la promesa de restablirlos feta per lo partit carlí que dava convertida en ayuga de borrajes. Atesa, donchs, la significació y la importància del senyor Llauder dintre l' partit carlí, y atés que son article havia sigut admés y publicat per *El Correo Español*, nos creguerem en lo cas de contestarli, y de preguntar si las paraules del Sr. Llauder expressavan una tendència exclusivament individual ó si eran autorisadas (com en alguna altra ocasió havia succehit), en quin últim cas senyalaven una *nota evolució del carlisme, una evolució cap á la monarquia senzillament descentralizadora*.

El Baluarte, diari carlí que llavors surtia á Girona, feu observar virilment que l' criteri sustentat per lo Sr. Llauder no l' podian admetre els carlins catalans que estiguessen conformes ab los manifestos de D. Carles de la última guerra; pero se quedà tot sol y ni'l Sr. Llauder digué res, ni tampoc obrí la boca sobre l' assumptu *El Correo Español*, y aquell mateix diari geroni, que havia volgut alsar el gall, se vegé obligat pochs dies després á entonar el *mea culpa* en ares dels interessos y de la armonia del partit.

En el dubte de si'l Sr. Llauder havia exposat una opinió exclusivament individual, anarem seguit de llavors ensa ab atenció totes las manifestacions autoritzades del partit carlí, y l' resultat ha sigut confirmar las nostres sospites, ó sia, que l' criteri del partit carlí respecte al restabliment dels furs ha variat totalment.

(1) Aquest interessant article y 'ls altres que seguiran, foren insertats en nostre estimat company *«Lo Geronés»*.

CRÓNICA

OBSERVACIÓNS METEOROLÓGICAS

del dia 28 de Setembre de 1897

FACILITADAS PER D. RAMON GISPERT

HORAS d'obser-vació	BARÓMETRE aneroide	GRAU d' hu-mitat	PLUJA en 24 horas	AYGUA evap.	ESTAT del cel	OBSEr-pa-ticu-lar
9 m. 3 t.	757 757	79 78	"	542	Ras	

HORAS d'obser-vació	TEMPERATURAS			VENTS	NUVOLS
	Maxima	Minim.	Term. tipo		
9 m. 3 t.	Sol. 30	16	26	S.	03
	Sombra			Cumul	03

De cada dia va empitjorant la carencia d' ayqua à Reus. A seguir per aquest pas, dintre pochs dias faltará en absolut aquest element.

A propos de l' ayqua. Un amich nostre nos assegura que fa alguns dias sorprengué á un dels que venen ayqua en botas pels nostres carrers, com omplia en l' abeurador de Riudoms, à horas de matinada. ¿Será cert tal abús?

Lo recaudat ahir per concepte de Consums en la Administració d' aquesta ciutat, puja á la cantitat de pessetas 1057'80.

Nos escriu un amich nostre, que l' carter de la vila de Esplugues de Francolí, que es un castellà andelus molt trepat, l' altre dia s' negà á entregar vari pèriodichs que anavan dirigits á la llista de correus, exigint pera ferna entrega la cedula personal y dos testimonis que identifiquessin la seva personalitat.

Segons nostres notícies, lo tal empleat de correus posa aquets entrabanchs pera poder sisix millor dedicarse á la nova industria que exerceix de vendre l' speriódichs que s' envian als forasters y á algú de la vila, á 5 centims lo número.

Suposém que l' Sr. quefe de la província en aquest ram, donarà ordres seríes á aquell andalús tan guapo y li enviarà l' reglament pera que sàpiga que per un periòdich ni fa falta cedula ni molt menos testimonis que responguin del interessat.

La societat humorística y recreativa «La Juventut Catalana» de Santiago de Cuba, ha tingut la amabilitat de remetrens un exemplar del Reglament per que s' regeix y alguns altres impressos referents á las ses.

tas celebradas lo dia de sa inauguració, 22 d' Agost del present any.

Tots aquests documents estan redactats en castellà,

per lo qual se veu que aquella joventut sols te de catalana lo nom y la procedencia.

No podria aquella societat donar una prova més de que s' recorda de sa pàtria, no deixant de recó la seva parla, que es lo mes preuat dot que reberen de sos pares? Fins quan ha de durar que l' home hagi de despreciar alló que mes deuria estimar?

Escriuhen de Vilafranca sobre l' darrer mercat de vins:

«Son moltas y bastant importants las operacions que s' han verificat en los blanachs y rosats, particularment en los primers. Los preus son molt cars y las pretencions dels propietaris van creixent de dia en dia. Tant de bò que ditas pretensions resultessin ser una realitat; mes nosaltres creyem, de bona fe, que los preus dels mercats consumidors no hi respondrán per are. *

Los preus que regeixen son los següents:

Blanachs	de 20 á 22 ptas. carga.
Rosats	» 18 » 20 »
Negres (nominal)	» 16 » 18 »

Copiém de nostre estimat colega «Euscalzale» de Bilbao:

«Es digne d' alabanza y d' imitació lo procedir del Ilustríssim Bisbe de Bayona Mr. Jaufret, donchs en los seminaris de la diòcessis encomenats á sa custodia, obliga als seminaristas á practicarse en l' ús de nostre idioma pera l' cas de las parroquias rurals.

¡Deu s' ho pagui!»

En cambi aquí tenim mestres que quan senten dir una paraula en català als seus deixebles los hi pegan una clatellada.

La estupidesa encara no ha marxat d' entre las persones ilustrades.

Lo dia 13 del actual se celebraren á Saragossa los jochs florals organitzats per la Associació Vasca dels Baixos Pirineus, aproveitando tal circumstancia pera dedicar una lápida conmemorativa al popular y tendre poeta

euskar Elissamburu, à semblanza de la que acaba de colocar á la memoria de Mr. Anton d' Abbadié, l' úlitim Congrés Etnogràfic-històric de San Juan de Luz.

La Companyia dels ferrocarrils del Nort, ab objec- te de que 'ls soldats que viatgin per sas línies vagin ab alguna comoditat y aisllament en los vagons que ocupin, ha disposat que no puguin entrar en ellis altri viatgers. En dits cotxes se colocarán uns ròtuls que diguin: «Malats del exèrcit d' Ultramar».

Apunts de viatges

VINAROZ

He recorregut, en las mevas excursions, bastantes de las provincias españolas y he visitat las sevas capitals més importants, pero á la contemplació d' unes y altres may se m' ha ocorregut comparar cap d' elles ab la ciutat que es la meva patria, perque totas per les costums y carácter se diferencien de Reus en molts y molts detalls; vaig arribar à Vinaroz, la primera població del regne valencià, fent lo viatje en ferrocarril cap á Valencia ó en caravatje sortint per la carretera d' Uldecona, y sos amples carrers, l' istil en la construcció de las sevas cases y la planuria devant la que s' hi situa la ciutat, me la feren, á primera vista, simpàtica; Vingué la nit, las campanas de la Parroquial iglesia donaren dotze batalladas, y al veure que la gent seguia com si tal cosa en las taules del Café de Colón, ó en las que en la bonica plassa de Sant Antoni hi té, al istiu l' amo del Café d' Espanya, las mevas simpatías se convertiren en admiracions, y tot seguit vaig exclamar: heus aquí una segona Reus.

Efectivament, una vegada coneugut lo franch caràcter dels vinarosençbs, sortí corroborada aquella meva exclamació, y ho dich aixís, perque, segons he sapgit més tard, un amich y distingit company meu, en «El Liberal de Reus» m' ha guanyat per mā, sosténiint lo que jo tenia anotat en cartera.

Aneu per sos carrers á l' hora mes extemporànea que vos sembli, segurs de que may se trobareu sols; seguiu los carrers per amegats que sian y no trobareu qui vos incomedi y's posi en lo cas de defensarvos, y si sisix vos ho sembla encamineuse á qualsevol dels dos importants cafés ja citats, segurs de trobar las sevas portas obertas y segons la temporada, serviros, mitjantsant lo corresponent pago, lo que millor vos reclami l' paladar y l' estómach.

Son aixó, segons per qui, condicions ó qualitats que no mes poden satisfer lo gust d' un tronera, y per tant careixen d' importància; mes al meu entendre, son també qualitats que uo está malament lo posarles de relleu, ni lo consignarlas, puig per altra part tenim que l' excursionista ó viatjer que arriba de la part de Valencia à la una de la matinada, sense l' dos cafés aquets, com las fondas no son d' importància, no podrà satisfer las necessitats del paladar ó del estómach; y per los que han d' embarcarse cap á Valencia y son peresosos ó tenen poca confiansa ab «Febo», ha de ser de gran utilitat lo tenir un local apropiat pera esperar las dos de la matinada, hora en que surt l' expresa cap à Valencia.

Pero deixant aixó á banda, parla molt en favor de Vinaroz y d' aquí que la comparém ab nostra ciutat, lo fet de que durant set ó vuit anys, en las cròniques criminals, no més s' hi registran tres crims apesar de que sa població es d' uns 9.000 veuhins.

La principal riquesa d' aquesta ciutat es la vinícola, no mes que 'ls seus agricultors no saben trenren tot lo profit possible, puig en sa inmensa part, careixen de cup, saller y d' estiva, resultant que 'ls uehens precisats á vendre 'ls rahims al preu que 'ls comerciants de la població, de Tarragona y 'ls que hi van de França, los hi tassan; y com lo comers tothom sap que no pot tenir entranyas perque es una de las coses que l' home ha establert, se ven bastant sovint y aquest any s' ha posat mes en evidencia, que mentres l' agricultor sua y pateix cuydant de la vinya, lo comerciant disfruta dels seus productes: pocas rahons provan tal asseveració: enguany lo vi feya de 14 y 15 grans y no obstant s' ha pagat al mateix preu lo rahim que á l' any passat que no mes feya de 12 á 13 grans y com aquest vi's destina, en sa major part, al comers de París que l' vol á 10 y 11 grans, lo lector de bona fé ja s' pot fer càrech, de si es l' agricultor ó l' comerciant qui fa l' negoci.

D' altre riquesa á mes de la vinícola disfruta aquesta població y es la de la mar: en aquesta època del vi de tant en tant se uehens en lo seu port barcos francesos que venen á carregar de bocoyas encara que no tant com avans de la repoblació de las vinyas de fran-

ARTS Y LLETRES

AMOR

Aixís t' vull, ben apropet sentada,
Fins confondre en sols una mirada,
Mos ulls ficsos als teus;
Aspirar lo perfum de ta alenada,
Ta cabellera solta y destrenada,
Fregant als cabells meus.
Ab lo meu bras, voltarne ta cintura,
Si 'ls teus lo coll m' enllassan ab dolsura,
Sabrés lo qu' es amor;
Y ja després no t' causarà tristura,
per poguer disfrutar de tal ventura,
L' havé' entregat ton cor.

J. PORTALS Y PRESAS.

